

تأثیر افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی

مجید عظیمی یانچشمه^۱ و احمد همتی^{۲*}

۱ مدیر گروه دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه و عضو هیأت علمی موسسه آموزش عالی هشت بهشت، اصفهان، ایران.

۲ کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی هشت بهشت، اصفهان، ایران

(نویسنده مسئول) Ahmadhemati69@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر، تأثیر افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد مطالعه قرار می‌دهد. مطابق با پژوهش‌های آیبیکونل و همکاران (۲۰۱۳)، لی و هانیفا (۲۰۰۷) و پورعلی و حجامی (۱۳۹۳)، مواردی برای تعیین میزان افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری و مسئولیت اجتماعی شرکت‌های نمونه، بصورت متغیرهای مصنوعی تعریف و افشای آنان مورد بررسی واقع گردید. اطلاعات لازم جهت سنجش متغیرهای پژوهش از صورت‌های مالی و گزارش‌های هیأت مدیره شرکت‌های نمونه، گردآوری و مورد تحلیل واقع گردید. در مسیر انجام این پژوهش، ۶۴ شرکت از طریق نمونه‌گیری معقول و سیستماتیک، برای دوره زمانی ده ساله (از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۳۹۴)، انتخاب و آزمون‌های آماری لازم بر روی داده‌های مستخرج از آنها صورت گرفت. یافته‌های پژوهش با استفاده از رگرسیون خطی چندمتغیره، استفاده از داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت، حاکی از تأیید فرضیه‌ها داشته و تبیین کننده این مطلب بود که افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی، تأثیر مثبت و معناداری دارد که یافته‌های پژوهش در انطباق با یافته‌های کاملیا و همکاران (۲۰۱۲) می‌باشد.

واژگان کلیدی: سرمایه فکری، ابعاد سرمایه فکری، افشای اختیاری سرمایه فکری، افشای مسئولیت اجتماعی.

طبقه‌بندی موضوعی (JEL): C21-C11.

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر، مزیت رقابتی، محور استراتژی‌های رقابتی قرار گرفته و بحث‌های زیادی درباره آن مطرح شده است. شرکت‌ها برای بهبود عملکرد و مقابله با رقبا، باید دارای مزایای رقابتی باشند، تا بتوانند در شرایط پیچیده و متحول، عملکردی برتر داشته و خود را در بازارها حفظ نمایند. در سال‌های اخیر نه فقط حساسیت رقابت در بازار افزایش یافته، بلکه ماهیت آن نیز، تغییر کرده است. چرا که توجه شرکت‌ها، برای کسب عملکرد برتر و مزایای رقابتی، از سمت سرمایه‌گذاری در منابع مشهود به سمت سرمایه‌گذاری در منابع نامشهود، تغییر یافته است. امروزه مدیران سازمان‌ها می‌دانند ماشین آلات، تجهیزات و ساختمان را نمی‌توان اصلی‌ترین دارایی سازمان به حساب آورد. آنچه بعنوان دارایی مهم هر سازمان بشمار می‌رود، دانش سازمانی است و مدیریت صحیح بر آن باعث کسب مزیت رقابتی برای سازمان و در نهایت پیروز شدن بر رقبای خواهد بود. در دو دهه گذشته به سمت اقتصادی حرکت شده است که سرمایه‌گذاری در منابع انسانی، فناوری اطلاعات، تحقیق، توسعه و تبلیغات به منظور حفظ جایگاه رقابتی، تضمین رشد و ترقی سازمان‌ها ضروری به نظر می‌رسد. آنچه بیش از همه توجه روزافزونی را به خود جلب کرده است، سرمایه فکری است. زیرا محیط کار مبتنی بر دانش و شایستگی منابع انسانی، نوآوری، روابط با مشتری، فرهنگ سازمانی، نظام و ساختار سازمانی و غیره را در بر می‌گیرد (لطیف و همکاران، ۲۰۱۲). از سوی دیگر، افشای مسئولیت اجتماعی می‌تواند منجر به بهبود جایگاه شرکت در نهایت افزایش بازده و سودآوری و سرانجام بقای بلند مدت شرکت‌ها شود. با افشای مسئولیت اجتماعی از طریق گزارش سالانه آیا از طریق گزارش پایداری، می‌توان حمایت سهامداران، بخصوص سرمایه‌گذاران نهادی را از نظر مادی و غیر مادی (اجتماعی) توسط شرکت‌ها بدست آورد. بر اساس مبانی تئوریک می‌توان ابراز داشت که مسئولیت اجتماعی شرکت به عنوان پاسخگو بودن در برابر نیازهای جامعه و ذینفعانشان در نظر گرفته می‌شود، که می‌تواند از این نظر در بهبود عملکرد مؤثر باشد (پورعلی و حجامی، ۱۳۹۳). با توجه به اهمیت مبانی نظری مطروحه، محقق در پژوهش حاضر بدنبال پاسخی برای این سوال است که آیا افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری می‌تواند بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تأثیر معناداری داشته باشد؟

۲. مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

۲.۱. سرمایه فکری و افشای اختیاری آن

با ورود به اقتصاد دانشی، دانش در سازمان‌ها در مقایسه با سایر عوامل تولید مانند زمین، سرمایه، ماشین آلات و غیره از اهمیت بیشتری برخوردار شده است. بطوری که در این اقتصاد، دانش بعنوان مهمترین عامل تولید محسوب شده و از آن بعنوان مهمترین مزیت رقابتی یاد برده می‌شود. یکی از ویژگی‌های دانش این است که نامشهود است. یعنی غیر قابل لمس بوده و ارزش گذاری آن بسیار دشوار است. در این اقتصاد، موقعیت سازمان به توانایی مدیریت دارایی‌های نامشهود بستگی دارد. برای اینکه بتوانیم این دارایی‌ها را مدیریت کنیم، ابتدا می‌بایستی آنها را شناسایی و اندازه گیری کرده و در نهایت آنها را مدیریت کنیم. دانش بعنوان یکی از مهمترین اجزای دارایی‌های نامشهود به شمار می‌آید. اساس و بنیان این اقتصاد بر محور سرمایه فکری است. میزان تأثیر سرمایه فکری در فرایند موجود سازمان، یکی از روش‌های شناخت نقاط ضعف و تعیین راهبردهای لازم برای کمک به تصمیم گیری مدیران خواهد بود. سازمان‌ها به منظور استفاده از سرمایه فکری خود، باید در فعالیتهای مربوط به مدیریت دانش، توازن ایجاد کنند (مادیتینوس و همکاران، ۲۰۱۱).

Intellectual Capital

Latif et al

Corporate Social Responsibility Disclosure

Annual Reports

Intangible

Knowledge

Madininos et al

سرمایه فکری فراهم کننده یک پایگاه و یک منبع جدید است که از طریق آن سازمان می‌تواند به رقابت بپردازد. سرمایه فکری اصطلاحی برای ترکیب دارایی نامشهود بازار، دارایی انسانی و دارایی ساختاری است، که سازمان را برای انجام فعالیت‌هایش توانمند می‌سازد. به عبارت دیگر سرمایه فکری عبارت است از جمع دانش اعضای سازمان و کاربرد دانش آنها. واژه سرمایه فکری اولین بار در سال ۱۹۶۹ توسط جان کنت گالبرایت اقتصاددان، به منظور توضیح و تبیین شکاف مابین ارزش دفتری و ارزش بازاری مؤسسات مطرح گردید (چن و همکاران، ۲۰۰۴). از آن زمان محققین بسیاری درصدد تبیین مفهوم سرمایه های فکری به واسطه تأثیر قابل توجه آن بر عملکرد سازمانی و کسب قابلیت های محوری در محیط رقابتی امروز بوده اند. از جمله مزایای سنجش ابعاد سرمایه های فکری را می‌توان به شناسایی و تعیین دارایی‌های ناملموس، تشخیص الگوهای جریان دانش در سازمان، اولویت بندی مباحث کلیدی دانش، سرعت‌دهی به الگوهای یادگیری سازمانی، ایجاد فرهنگ عملکردگر و غیره می‌باشد (قاسمی، ۱۳۹۴). از آنجا که سرمایه فکری به عنوان عامل مولد ارزش برای شرکت‌ها بحساب می‌آید (لیم و همکاران، ۲۰۰۴)، افشای سرمایه فکری جهت مطلع نمودن سرمایه گذاران در مورد تلاش های شرکت در محیط اقتصادی رقابت جهانی، اهمیت زیادی یافته است. سرمایه فکری می‌تواند مشکلات نمایندگی مرتبط با افراد درون سازمانی را به دلیل استفاده از چنین اطلاعاتی برای کسب منافع و سودهای بیشتر، افزایش دهد (اسکات، ۲۰۰۱). بسیاری از پژوهشگران، از جمله لی و هانیفا (۲۰۰۷)، سرمایه فکری را مطالعه و بررسی کرده اند و برخی نیز بر افشای سرمایه فکری متمرکز شده‌اند. این پژوهشگران به طور کلی نشان داده اند، در حال حاضر افشای اطلاعات مربوط به سرمایه فکری زیاد نیست، با این حال با توجه به اهمیت دانش و نقش اطلاعات در موفقیت بنگاه‌ها؛ در آینده شاهد افشای روزافزون اطلاعات مربوط به سرمایه فکری خواهیم بود (تالیانگ و همکاران، ۲۰۱۱).

۲.۲. افشای مسئولیت اجتماعی

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها موضوعی جدید در ادبیات و تحقیقات حسابداری به شمار رفته و از جنبه‌های مختلف توسط سرمایه‌گذاران، تحلیل‌گران، مدیران و محققین مورد توجه قرار گرفته است. امروزه سهامداران خواهان سرمایه‌گذاری در شرکت‌هایی هستند که به گونه‌ای مناسب مسئولیت‌های اجتماعی را انجام می‌دهند. گرانت (۲۰۰۸) ادعا می‌کند که مسئولیت های اجتماعی شرکت‌ها نه تنها در شرکت‌های بزرگ انجام می‌شود؛ بلکه امروزه برای بسیاری از شرکت‌ها ضروری به نظر می‌رسد. طرفداران افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی ادعا می‌کنند که شرکت‌ها برای افزایش ثروت سهامداران این اطلاعات را افشا می‌کنند. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها موضوع جدال قابل توجهی در ایالات متحده در طول این چند دهه بوده است. طرفداران فریدمن^۴ به طور کلی منکر درگیر شدن شرکت در فعالیت‌های اجتماعی نیستند بلکه آنها می‌گویند که هدف و نتیجه اقدامات باید کسب سود برای سازمان باشد (جلیلی و قیصری، ۱۳۹۳). منظور از مسئولیت‌های اجتماعی سازمان، پیوستگی و اتحاد میان فعالیت‌ها و ارزش‌های سازمان به گونه‌ای است که منافع تمام ذی‌نفعان، شامل سهامداران، مشتریان، کارکنان، سرمایه‌گذاران و عموم جامعه، در سیاست و عملکرد سازمان منعکس شود. از سوی دیگر، صنعتی شدن در سراسر جهان سبب ایجاد مسئولیت‌های اجتماعی مهمی شده است که خواه ناخواه اثرهای مالی و غیر مالی خاص خود را برجای می‌گذارد. در اثر جهانی شدن، شرکت‌های واقع در کشورهای در حال توسعه مایل به حرکت به سوی بازارهای جهانی هستند، از این رو به منظور مقبولیت در بازارهای

۸Chen et al

۹Lim et al

۱۰Scott

۱۱Ili & Haniffa

۱۲Dalyang et al

۱۳Grant

۱۴Freedman

جهانی، باید مسئولیت‌های اجتماعی انجام گرفته خود را به نمایش بگذارند. همچنین شرکت‌ها باید بدانند که گروه‌های مختلف جامعه، متقاضی اطلاعات پاسخگویی اجتماعی هستند؛ زیرا این اطلاعات در تصمیم‌گیری‌های آنها نقش مهمی دارند (چو، ۲۰۰۷).

۲.۳. تأثیر افشای اختیاری ابعاد سرمایه فکری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی

با توجه به آنکه امروزه این باور بوجود آمده است که دارایی‌های معنوی نظیر سرمایه فکری، جایگاهی فراتر از دارایی‌های مادی و فیزیکی پیدا نموده است، این امر نمی‌تواند با سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بی‌ارتباط باشد. به لحاظ آنکه افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، تبیین‌کننده روابط افراد درون سازمانی با مجموعه استفاده‌کنندگان برون سازمانی است، بدیهی است هر چه واحدهای تجاری، ضمن توجه به دارایی‌های فیزیکی، دارایی‌های معنوی خود را نظیر سرمایه فکری، تقویت نمایند، از این طریق می‌توانند زمینه‌های لازم را برای بهبود سطح افشای مسئولیت اجتماعی را فراهم آورند. چرا که بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته، ضریب ارزش افزوده ای که از طریق دارایی‌های معنوی، عاید شرکت می‌شود، به مراتب بیشتر از ارزش افزوده دارایی‌های فیزیکی است. از طرف دیگر، واحدهای تجاری همواره در تلاش هستند که عملکرد خود را بهبود بخشند. در این میان، یکی از فاکتورهایی که می‌تواند بعنوان مبنایی برای سنجش عملکرد واحد تجاری تلقی گردد، بالا رفتن سطح افشای مسئولیت اجتماعی آنهاست که این امر می‌تواند از طریق سرمایه‌گذاری در دارایی‌های معنوی صورت گیرد. حال آنکه اثبات شده است افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌تواند ضمن بهبود جایگاه آنها در بین سایر رقبا، زمینه‌های لازم برای کسب بازده و سودآوری و بقای آنها در فضای رقابتی را فراهم آورد. در نگاه دیگر، سرمایه فکری و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بگونه‌ای اهداف مشترکی را دنبال می‌نمایند که می‌توان از این ابعاد، به بهبود عملکرد و تلاش برای ماندن در فضای رقابتی و پرشتاب امروزی اشاره نمود. همانگونه که پیشتر تبیین شد، به لحاظ تئوریک و بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته، اثبات شده است که ضریب ارزش افزوده دارایی‌های معنوی بسیار چشمگیر است. از این رو، با گذر زمان، ضرورت‌های لازم برای توجه به اینگونه سرمایه‌ها، بیش از پیش احساس می‌گردد (موسیباه و همکاران، ۲۰۱۳).

۲.۴. مطالعات صورت گرفته

قاسمی (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی تأثیر افشای اختیاری اطلاعات اجزای سرمایه فکری بر بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتایج پژوهش وی حاکی از این امر بود که افشای اختیاری اطلاعات اجزای سرمایه فکری بر بازده سهام تأثیر مثبت و معناداری دارد. حساس یگانه و برزگر (۱۳۹۳) به بررسی ارائه مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد اجتماعی مسئولیت شرکت‌ها و وضعیت موجود آن در ایران پرداختند. یافته‌های پژوهش مذکور بیان‌کننده این بود که مهمترین مؤلفه‌های بعد اجتماعی از نظر انتظارات ذینفعان عبارتند از اخلاق کسب و کار، فساد و رشوه خواری و مشارکت در توسعه جامعه و همچنین بیشترین افشای اجتماعی در وضعیت موجود گزارش‌های شرکتها عبارتند از: مؤلفه‌های کار و کارکنان، مشتریان و مصرف‌کنندگان. دستگیر و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان‌دهنده ارتباط معنی‌دار بین سرمایه فکری و دو شاخص عملکرد مالی (نسبت قیمت به درآمد و نرخ رشد) بود. جلیلی و قیصری (۱۳۹۳) به بررسی ارتباط بین کیفیت سود و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از رابطه معنادار منفی بین افشای مسئولیت اجتماعی، میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان، تولید و محیط زیست با مالکیت نهادی بود. این در حالی است که بین میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی با مالکیت نهادی رابطه معناداری وجود نداشت. مران جوری و علی خانی (۱۳۹۳) به بررسی افشای مسئولیت‌های اجتماعی و راهبردی شرکتی پرداختند. یافته‌ها بیانگر آن بود که بین اندازه شرکت با سطح افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی رابطه معنی‌دار مثبتی وجود دارد، اما بین سطح افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی و سرمایه‌گذاران

نهادی و مدیران غیر موظف رابطه معنی داری مشاهده نشد. پورزمانی و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد رابطه بین ضریب کارایی سرمایه فکری و ارزش بازار (نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری) معنادار نیست. این یافته تحقیق وجود شکاف فزاینده بین ارزش بازار و ارزش دفتری شرکت ها را نمود. همچنین نتایج حاصل از آزمون های به دست آمده بیانگر این بود که ضریب کارایی سرمایه فکری تاثیر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی (نرخ بازده دارایی ها) شرکت دارد. رضایی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی سرمایه فکری و عملکرد مبتنی بر ارزش و سرمایه فکری پرداختند. نتایج حاکی از ارتباط معنی داری بین سنجه های اندازه گیری عملکرد مبتنی بر ارزش و سرمایه فکری در کلیه شرکت های مورد مطالعه بود. البته مدل ارزش افزوده اقتصادی نسبت به بقیه مدل ها جهت برازش سرمایه فکری بر اساس آزمون آکائیک مناسب تر بود. همتی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیات پژوهش مذکور نشان دهنده ارتباط معنی دار بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی بود. نورامان (۲۰۱۵) به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی پرداخت و بدین نتیجه رسید که عملکرد مالی، بصورت معناداری از سرمایه فکری تاثیر می پذیرد. ددشی نسب و همکاران^۸ (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی و بازده سهام پرداختند. نتایج پژوهش مذکور، حاکی از تاثیر مثبت و معنی دار سرمایه فکری بر عملکرد مالی و بازده سهام بود. دی جی امیل و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهش خود به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر بازده سهام در شرکت های کشور اندونزی پرداختند. نتایج این پژوهش حاکی از عدم تاثیر سرمایه فکری بر بازده سهام بود. لطیف و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی، کارایی سرمایه فکری و عملکرد شرکت ها در کشورهای در حال توسعه (مقایسه بانک های اسلامی و معمولی) را در پاکستان انجام دادند. نتایج حاصل از این پژوهش، حاکی از ارتباط معنی داری بین بازده سرمایه انسانی و تقریباً همه متغیرهای عملکرد بانک های اسلامی و ارتباط معنی داری میان سرمایه بهره وری و متغیرهای عملکرد در مورد بانک های معمولی بود. نیروانتو و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی ارتباط بین افشای مسئولیت اجتماعی و درصد مالکیت نهادی در صنعت چوب سازی و کاغذ سازی پرداختند. نتایج تحقیق بر آن بوده است که بین درصد مالکیت نهادی با افشای مسئولیت اجتماعی و روابط کارکنان رابطه معنی دار و مثبتی وجود دارد. بین درصد مالکیت نهادی و مشارکت جامعه و محیط زیست رابطه معنی داری وجود ندارد و بین درصد مالکیت نهادی با تولید رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. مادیتینوس و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهشی به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی ۹۶ شرکت یونانی، پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که تنها بین سرمایه انسانی و یکی از معیارهای عملکرد مالی؛ یعنی بازده سرمایه ارتباط معناداری وجود دارد و بین سایر اجزای سرمایه فکری و خود آن با سایر معیارهای عملکرد مالی هیچ رابطه معناداری وجود ندارد.

۳. فرضیه های پژوهش

به منظور حصول اهداف پژوهش حاضر، فرضیه های پژوهش بشرح زیر تبیین می گردند:

- فرضیه اول: افشای اختیاری سرمایه انسانی بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های نمونه، تاثیر معناداری دارد.
- فرضیه دوم: افشای اختیاری سرمایه ساختاری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های نمونه، تاثیر معناداری دارد.
- فرضیه سوم: افشای اختیاری سرمایه رابطه ای بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های نمونه، تاثیر معناداری دارد.

۴. متغیرهای پژوهش و شیوه ارزیابی آنها

۴.۱. افشای سرمایه انسانی

در پژوهش حاضر، مطابق به پژوهش‌های آیبیکونل و همکاران (۲۰۱۳) و لی و هانیفا (۲۰۰۷)، به منظور اندازه‌گیری امتیاز افشای سرمایه انسانی، ۹ آیتم مطابق با اطلاعات مندرج در نگاره (۱)، تعریف شده و با مراجعه به گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های نمونه در سال‌های مورد رسیدگی، افشای آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و در صورت احراز افشای موارد مذکور، امتیاز یک، و در صورت عدم احراز افشای موارد یاد شده، امتیاز صفر برای شرکت در نظر گرفته می‌شود. در نهایت امتیاز حاصله بر کل امتیاز مورد انتظار، تقسیم می‌شود.

نگاره (۱): چک لیست بررسی افشای سرمایه انسانی

ردیف	آیتم‌های مربوط به افشای سرمایه انسانی
۱	اشاره به اموال نامشهود و معنوی شرکت در صورتهای مالی و گزارش هیئت مدیره.
۲	وجود دپارتمان پژوهش و توسعه.
۳	وجود برنامه و استراتژی تولید محصول جدید.
۴	وجود برنامه استفاده و بهره‌گیری از تکنولوژی‌های تولیدی جدید.
۵	وجود و اشاره به توجه مدیریت به بهره‌گیری و استفاده از تکنولوژی جدید اطلاعات.
۶	اشاره و توجه مدیریت به بروز رسانی شبکه‌های نرم افزاری و پایگاه داده‌ها.
۷	بستر سازی و تعمیق فرهنگ سازمانی.
۸	توجه به یادگیری سازمانی.
۹	مدیریت کیفیت و بهبود عملکرد سازمانی.

۴.۲. افشای سرمایه ساختاری

مطابق به پژوهش‌های آیبیکونل و همکاران (۲۰۱۳) و لی و هانیفا (۲۰۰۷)، به منظور اندازه‌گیری امتیاز افشای سرمایه ساختاری، ۱۷ آیتم مطابق با اطلاعات مندرج در نگاره (۲)، تعریف شده و با مراجعه به گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های نمونه در سال‌های مورد رسیدگی، افشای آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و در صورت احراز افشای موارد مذکور، امتیاز یک، و در صورت عدم احراز افشای موارد یاد شده، امتیاز صفر برای شرکت در نظر گرفته می‌شود. در نهایت امتیاز حاصله بر کل امتیاز مورد انتظار، تقسیم می‌شود.

نگاره (۲): چک لیست بررسی افشای سرمایه ساختاری

ردیف	آیتم‌های مربوط به افشای سرمایه ساختاری
۱	ارائه آمار کارکنان شرکت.
۲	توضیح در مورد وجود طرح‌های اعطای وام به کارکنان.
۳	توضیح در مورد وجود طرح‌ها و دوره‌های آموزشی افزایش دانش کارکنان.
۴	ایجاد روحیه کارآفرینی در کارکنان.
۵	توجه به کار تیمی کارکنان.
۶	توجه به ارتباطات کارکنان.
۷	توجه به رویه‌های افزایش بهره‌وری کارکنان.
۸	توجه به شایسته‌سالاری و احراز صلاحیت حرفه‌ای کارکنان.

ردیف	آیتم های مربوط به افشای سرمایه ساختاری
۹	وجود برنامه های افزایش بهداشت روانی محیط کار کارکنان.
۱۰	التزام کارکنان به فعالیت در راستای اهداف جامعه.
۱۱	ارائه آمارهای مرتبط با توجه مدیران به ایمنی محل کار.
۱۲	ارائه اطلاعاتی مبنی بر توجه مدیریت به امور رفاهی و معیشتی کارکنان.
۱۳	وجود برنامه های تشویقی و انگیزشی کارکنان و یا فرزندان ایشان.
۱۴	اشاره به وجود طرح ها و مزایای بازنشستگی کارکنان.
۱۵	وجود دوره های ضمن خدمت و آزمون های ارتقای سطح مهارت ها و قابلیت های کارکنان.
۱۶	توضیح برنامه و شیوه های اعطای پاداش به کارکنان.
۱۷	وجود رویه ها و سیاست های مدیریت منابع انسانی.

۴.۳. افشای سرمایه رابطه‌ای

مطابق به پژوهش های آیبیکونل و همکاران (۲۰۱۳) و لی و هانیفا (۲۰۰۷)، به منظور اندازه گیری امتیاز افشای سرمایه رابطه‌ای، ۱۴ آیتم مطابق با اطلاعات مندرج در نگاره (۳)، تعریف شده و با مراجعه به گزارشات هیئت مدیره شرکت های نمونه در سال های مورد رسیدگی، افشای آن مورد بررسی قرار می گیرد و در صورت احراز افشای موارد مذکور، امتیاز یک، و در صورت عدم احراز افشای موارد یاد شده، امتیاز صفر برای شرکت در نظر گرفته می شود. در نهایت امتیاز حاصله بر کل امتیاز مورد انتظار، تقسیم می شود.

نگاره (۳): چک لیست بررسی افشای سرمایه رابطه‌ای

ردیف	آیتم های مربوط به افشای سرمایه رابطه‌ای
۱	اشاره به برنامه های تعامل بهتر با تأمین کنندگان مواد.
۲	اشاره به طرح اخذ مجوز از مراجع دولتی.
۳	وجود سرمایه گذاری های مشترک.
۴	توجه به زنجیره تأمین و تدارک مواد.
۵	توجه به شبکه های توزیع و فروش محصول.
۶	بحث در مورد استراتژی های توسعه آتی شرکت.
۷	بحث در مورد استفاده از تکنیک های رقابت هوشمندانه.
۸	جوایز محصولات.
۹	نیاز سنجی محصولات مورد تقاضای بازار.
۱۰	بحث در مورد سیاست های کلی شرکت.
۱۱	بحث در مورد پذیرش مسئولیت اجتماعی توسط شرکت.
۱۲	اشاره به قراردادهای و موافقت نامه های تجاری.
۱۳	اشاره به علائم و نام های تجاری شرکت و تقویت آنها.
۱۴	بحث درباره اخذ پاداش کیفیت محصول.

۴.۴. افشای مسئولیت اجتماعی

متغیر وابسته در این پژوهش، سطح افشای مسئولیت اجتماعی است. مطابق با پژوهش پورعلی و حجامی (۱۳۹۳) و اطلاعات مندرج در نگاره (۴)، سنجش افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، از چهار بعد مورد بررسی واقع می‌گردد. متغیرهای مربوطه، بصورت مجازی تعریف می‌گردند. بدین صورت که در صورت افشا، امتیاز یک و در غیر این صورت، امتیاز صفر، مبنای محاسبات می‌باشد.

نگاره (۴): چک لیست افشای سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها

برنامه اهدا وجه نقد	میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی	سلامت محیط کارکنان	میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان
برنامه خیریه		آموزش کارکنان	
برنامه بورس تحصیلی		مزایای کارکنان	
حامیان مالی برای فعالیت ورزشی		مشخصات کارکنان	
حامیان غرور ملی		مالکیت سهم کارکنان	
پروژه های عمومی		ایمنی و بهداشت کارکنان	
کنترل آلودگی هوا	میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست	ایمنی محصول	میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید
برنامه پیشگیری و جبران خسارت		کیفیت محصول (ایزو ۹۰۰۰)	
حفاظت و استفاده از محصولات ناشی از بازیافت		توسعه محصول	
جایزه در زمینه محیط زیست		خدمات پس از فروش	

۴.۵. نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار

این نسبت از تقسیم ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام بر روی ارزش بازار آنها بدست می‌آید (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۴). بعبارت دیگر:

$$B / M = \frac{\text{ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام}}{\text{ارزش بازار حقوق صاحبان سهام}}$$

۴.۶. اهرم مالی

در پژوهش حاضر، اهرم مالی از رابطه زیر بدست می‌آید (قاسمی و نامدار، ۱۳۹۴):

$$LEV = \frac{\text{کل بدهی‌ها}}{\text{کل دارایی‌ها}}$$

۴.۷. عمر شرکت

منظور از عمر یک شرکت، اختلاف زمانی دوره مورد بررسی با سال پذیرش شرکت ها در بورس می باشد (قاسمی، ۱۳۹۴).

۴.۸. اندازه شرکت

اندازه شرکت عبارت است از لگاریتم مجموع دارایی های شرکت در پایان سال (قاسمی، ۱۳۹۴).

۵. روش شناسی پژوهش

با توجه به این که هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد، پژوهش حاضر از نظر هدف، از نوع کاربردی، از نظر شیوه انجام کار از نوع پژوهش های توصیفی - علی و از نظر بعد زمانی نیز، از نوع پژوهش های پس رویدادی می باشد. جامعه آماری در این پژوهش، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۳۹۳ به مدت ده سال بوده است. برای حصول به نمونه آماری مطلوب از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است. لذا، جامعه آماری با استفاده از شرایط و محدودیت های زیر تعدیل شده است:

- ۱- شرکت های نمونه در طی این دوره ی ده ساله عضویت خود را در بورس اوراق بهادار حفظ کرده باشند.
 - ۲- به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، شرکت های نمونه می بایست دارای سال مالی منتهی به پایان ۲۹ اسفند باشند.
 - ۳- داده های متغیرهای پژوهش برای شرکت های مورد نظر قابل دسترس باشد.
 - ۴- شرکت ها در طول دوره بررسی، تغییر سال مالی نداده باشند.
 - ۵- شرکت ها جزء بانک ها و سایر مؤسسات مالی، شرکت های سرمایه گذاری و واسطه گری و هلدینگ و لیزینگ نباشد، زیرا نحوه گزارشگری مالی و ماهیت درآمدها و هزینه ها در آنها متفاوت است.
- پس از اعمال این محدودیت ها، ۶۴ شرکت همگی شرایط حضور در جامعه ی آماری را داشته اند که با توجه به قلمروی ۱۰ ساله پژوهش، مشتمل بر ۶۴۰ سال - شرکت می باشد.

۶. مدل تحلیلی پژوهش

در پژوهش حاضر، از مدل تعدیل شده در پژوهش های آیبیکونل و همکاران (۲۰۱۳) و لی و هانیفا (۲۰۰۷)، بشرح زیر استفاده شده است:

$$CSRDL_{it} = \beta_0 + \beta_1 HCD_{it} + \beta_2 SCD_{it} + \beta_3 RCD_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 AGE_{it} + \beta_7 B/M_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در رابطه فوق:

HCD: افشای سرمایه انسانی، SCD: افشای سرمایه ساختاری، RCD: افشای سرمایه رابطه ای، CSRDL: سطح افشای مسئولیت اجتماعی، SIZE: اندازه شرکت، AGE: عمر شرکت، B/M: نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار و LEV: اهرم مالی می باشد.

۷. یافته های پژوهش

۷.۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش به اختصار در نگاره (۵) نشان داده شده است.

نگاره (۵): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	بیشینه	کمینه	میانگین	میانه	انحراف معیار
افشای اختیاری سرمایه ساختاری	۰/۸۱۲	۰/۴۴۵	۰/۸۱۲	۰/۶۶۷	۱/۲۱
افشای اختیاری سرمایه انسانی	۰/۹۴۲	۰/۵۸۳	۰/۸۸۹	۰/۸۲۵	۲/۸۲
افشای اختیاری سرمایه رابطه ای	۰/۹۲۹	۰/۵۵۵	۰/۸۵۶	۰/۸۵۷	۲/۲۶

۲/۲۵	۰/۵۶۰	۰/۵۲۱	۰/۱۲۵	۰/۷۸۲	افشای مسئولیت اجتماعی
۴/۲۵	۱۷/۳۵۹	۱۳/۳۶۸	۷/۷۵۴	۲۰/۳۶۶	اندازه شرکت
۶/۳۶	۰/۷۸۵	۱/۳۵۳	۰/۶۴۰	۳/۷۷۲	نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار
۱۲/۵۴	۱۳	۱۶	۱۵	۴۶	عمر شرکت
۶/۶۵	۰/۲۱۶۲	۰/۱۹۸۲	۰/۰۷۵۷	۰/۲۸۵۶	اهرم مالی

۷.۲. آزمون نرمال بودن پسماند مدل فرضیه‌های پژوهش

به منظور بررسی نرمال بودن پسماند مدل فرضیه‌های پژوهش از آزمون جارک - برا در محیط نرم افزاری ایویوز استفاده شده است و نتایج در نگاره (۶) نشان داده شده است.

نگاره (۶): آزمون نرمال بودن پسماند مدل فرضیه‌های پژوهش

متغیر	نماد	آماره جارک برا	احتمال آماره جارک برا
پسماند مدل فرضیه‌های پژوهش	Resid	۱۵/۴۵۰	۰/۵۷۵

به لحاظ آنکه احتمال آماره جارک - برا بیشتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، نرمال بودن توزیع آماری پسماند مدل فرضیه‌های پژوهش تأیید می‌گردد.

۷.۳. آزمون نبود هم خطی

به منظور بررسی همخطی میان متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش، از معیارهای تیرانس و عامل تورم واریانس استفاده شده و نتایج آزمون مذکور در نگاره (۷) نشان داده شده است.

نگاره (۷): نتایج آزمون هم خطی با استفاده از معیارهای تیرانس و عامل تورم واریانس

متغیر	نماد	آماره های همخطی	
		تیرانس	عامل تورم واریانس
افشای اختیاری سرمایه ساختاری	SCD	۰/۴۵۰	۲/۵۵۰
افشای اختیاری سرمایه انسانی	HCD	۰/۴۵۵	۲/۵۷۵
افشای اختیاری سرمایه رابطه ای	RCD	۰/۵۲۵	۲/۴۷۵
اندازه شرکت	SIZE	۰/۶۶۰	۲/۳۹۰
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار	B/M	۰/۴۸۷	۲/۵۳۳
عمر شرکت	AGE	۰/۵۶۶	۲/۵۳۲
اهرم مالی	LEV	۰/۶۳۳	۲/۳۶۶

به لحاظ آنکه برای همه متغیرهای مستقل و کنترلی، مقدار تیرانس بیشتر از ۰/۲ و مقدار عامل تورم واریانس، کمتر از ۵ می‌باشد، فرض وجود هم خطی میان آنها، رد می‌گردد.

۷.۴. آزمون واریانس ناهمسانی

به منظور بررسی واریانس ناهمسانی از آزمون وایت استفاده شده و نتایج در نگاره (۸) نشان داده شده است.

نگاره (۸): نتایج آزمون واریانس ناهمسانی با استفاده از آزمون وایت

آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
وایت	اول تا سوم	۲/۶۸۵	(۳،۴۸۳)	۰/۰۶۶

به لحاظ آنکه احتمال آماره آزمون مذکور، بیشتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، همسانی واریانس‌ها تأیید شده و مشاهده گردید که مشکل واریانس ناهمسانی وجود ندارد.

۷.۵. آزمون تشخیص مدل (اف لیمر) و آزمون هاسمن

نتایج آزمون اف لیمر برای فرضیه‌های پژوهش در نگاره (۷) نشان شده است.

نگاره (۷): نتایج آزمون‌های تشخیص مدل (اف لیمر) و هاسمن

آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
اف لیمر	اول تا سوم	۲۰/۶۸۵	(۶۵،۷۷۷)	۰/۰۰۰
هاسمن		۴۱/۷۲۵	۵	۰/۰۰۱

به لحاظ آنکه احتمال آماره آزمون‌های اف لیمر و هاسمن، کمتر از سطح خطای ۵٪ بود، به ترتیب، استفاده از داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت تأیید گردید.

۷.۶. آزمون فرضیه‌های پژوهش

مدل رگرسیونی فرضیه‌های پژوهش با استفاده از داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت در نگاره (۸) نشان داده شده است.

نگاره (۸) نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت

متغیر	نماد	ضرایب رگرسیونی	آماره تی	احتمال آماره تی
مقدار ثابت	C	۶/۵۸۲	۱۰/۹۵۸	۰/۰۰۰
افشای اختیاری سرمایه ساختاری	SCD	۶/۱۲۵	۲۶/۳۷۵	۰/۰۰۰
افشای اختیاری سرمایه انسانی	HCD	۵/۷۵۸	۶/۳۶۹	۰/۰۰۵
افشای اختیاری سرمایه رابطه‌ای	RCD	۷/۴۴۶	۵/۷۷۷	۰/۰۰۹
اندازه شرکت	SIZE	۲/۶۴۸	۴/۹۳۵	۰/۰۱۲
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار	B/M	۹/۹۷۸	۷/۴۵۵	۰/۰۳۷
عمر شرکت	AGE	۹/۹۰۱	۶/۷۳۵	۰/۰۰۵
اهرم مالی	LEV	-۲/۹۹۹	-۱/۹۸۵	۰/۷۵۴
ضریب تعیین	ضریب تعیین شده	دوربین - واتسون	آماره اف	احتمال آماره اف
۰/۷۵	۰/۷۲	۲/۱۸	۲۰۲/۹۸۵	۰/۰۰۰

بر اساس مندرجات نگاره فوق در می‌یابیم که افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی آنها، تأثیر مثبت و معناداری دارند، زیرا ضمن مثبت بودن علامت ضرایب رگرسیونی، احتمال آماره تی آنها کمتر از سطح خطای ۵٪ است. عبارت دیگر، با افزایش افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، سطح افشای مسئولیت اجتماعی آنها بصورت معناداری افزایش می‌یابد که یافته‌های فوق در راستای فرضیه‌های پژوهش بوده و حاکی از تأیید آنها دارد. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۷۲٪ تغییرات سطح افشای مسئولیت اجتماعی، ضمن توجه به تأثیر متغیرهای کنترلی، توسط تغییرات افشای اختیاری ابعاد مختلف سرمایه فکری توضیح داده می‌شود. در ادامه چون مقدار آماره دوربین - واتسون در بازه صفر و تفاسل آن از ۴ قرار دارد، فرض وجود خود همبستگی نوع اول میان متغیرهای پژوهش رد شده و به لحاظ آنکه مقدار احتمال آماره آزمون اف (۰,۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، معنادار بودن مدل رگرسیونی برازش شده تأیید می‌گردد. لازم بذکر است یافته‌های پژوهش حاضر، در انطباق با یافته‌های موسیبا و همکاران (۲۰۱۳) می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه باور عمومی بوجود آمده است که دارایی‌های نامشهود و سرمایه‌های فکری می‌توانند ارزش افزوده‌ای بیشتر نسبت به دارایی‌های فیزیکی، برای واحدهای تجاری ایجاد نمایند. از این رو، ضرورت سرمایه‌گذاری بر روی اینگونه دارایی‌ها، بیش از پیش احساس می‌گردد. نتایج پژوهش‌های مختلف در مورد افشای سرمایه فکری حاکی از این امر می‌باشد که اینگونه دارایی‌ها می‌توانند بصورت معناداری بر عملکرد مالی از جنبه‌های مختلف، تأثیرگذار باشند. حال اینکه یکی از معیارهایی که می‌توان عملکرد مالی را مورد ارزیابی قرار داد، افشای مسئولیت اجتماعی می‌باشد. در واقع افشای مسئولیت اجتماعی یک واحد تجاری، میزان پاسخگویی آن واحد در برابر جامعه و سایر ذینفعان را به تصویر می‌کشد. بر اساس نتایج حاصله؛ هر چه میزان افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری بیشتر شود، به تبع آن، افشای مسئولیت اجتماعی نیز بهبود می‌یابد. به عبارت دیگر، افشای سرمایه فکری بر افشای مسئولیت اجتماعی، تأثیر مثبت و معناداری دارد که یافته‌های مذکور، در انطباق با یافته‌های کاملیا و همکاران (۲۰۱۲) می‌باشد. بر این اساس، ضرورت توجه بیشتر به ابعاد مختلف سرمایه فکری، بیش از پیش اهمیت می‌یابد.

بر اساس نتایج حاصله به مدیران واحدهای تجاری پیشنهاد می‌گردد که از طریق بستر سازی و توسعه افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری، افشای مسئولیت اجتماعی واحدهای تجاری تحت کنترل خود را بهبود بخشند. به سرمایه‌گذاران و فعالان بازار بورس پیشنهاد می‌گردد شرکت‌ها را بر اساس افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری رتبه‌بندی نموده و در واحدهای تجاری، اقدام به فعالیت‌های مالی و سرمایه‌گذاری نمایند که در سطح بالایی از افشای سرمایه فکری قرار داشته باشند. به محققین دانشگاهی نیز پیشنهاد می‌گردد که در بررسی عوامل تأثیرگذار بر افشای مسئولیت اجتماعی، به فاکتور ابعاد مختلف سرمایه فکری توجه لازم و کافی را داشته و در تحلیل‌های خود، این نکته را مد نظر داشته باشند که افشای اینگونه سرمایه‌ها، می‌تواند بصورت معناداری، افشای مسئولیت اجتماعی را تحت تأثیر قرار دهند.

پیشنهاد‌های موضوعی برای پژوهش‌های آتی

- بررسی تأثیر افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری بر پایداری سود،
- بررسی تأثیر افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری بر کیفیت سود،
- بررسی تأثیر افشای ابعاد مختلف سرمایه فکری بر دقت پیش بینی سود.

منابع و مأخذ

پورزمانی، زهرا، جهان‌شاد، آریتا و محمودآبادی، علی (۱۳۹۱). «تأثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی». بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، شماره ۲، صص: ۳۰-۱۷.

- پورعلی، محمدرضا و حجامی، محدثه. (۱۳۹۳). « بررسی رابطه بین افزایش مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ». دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال سوم، شماره دهم.
- جلیلی، صابر، قیصری، فرزاد. (۱۳۹۳). « بررسی ارتباط بین کیفیت سود و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ». دانش حسابرسی، سال چهاردهم، شماره ۵۷.
- حساس یگانه، یحیی و برزگر، قدرت اله. (۱۳۹۳). « بررسی ارائه مؤلفه ها و شاخص های بُعد اجتماعی مسؤولیت شرکت ها و وضعیت موجود آن در ایران ». مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی، دوره دوم، شماره ۱.
- دستگیر، محسن، عرب صالحی، مهدی، امین جعفری، راضیه و اخلاقی، حسنعلی. (۱۳۹۳). « تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت ». پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)، دوره ۶، شماره ۲۱.
- رضایی، فرزین، همتی، حسن و کارگرشاملو، بهرام. (۱۳۸۹). « سرمایه فکری و عملکرد مبتنی بر ارزش و سرمایه فکری ». تحقیقات حسابداری، دوره ۲، شماره ۷، صص: ۷۰-۵۲.
- قاسمی، علی. (۱۳۹۴). « تأثیر افشای اختیاری اطلاعات اجزای سرمایه فکری بر بازده سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ». پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، مؤسسه آموزش عالی تاکستان.
- قاسمی، علی، رستمی، وهاب و عاشری، فاطمه. (۱۳۹۴). « توانایی مدیریت و معیارهای سنجش کیفیت سود (با تمرکز بر ارائه مجدد، پایداری و کیفیت اقلام تعهدی سود) ». سومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت و حسابداری، تهران، مرکز همایش های بین المللی.
- قاسمی، علی، ایمانی برندق، محمد و رضایی نژاد، فرشاد. (۱۳۹۴). « تأثیر طول چرخه عملیاتی بر پایداری و قیمت گذاری اشتباه اقلام تعهدی ». سومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت و حسابداری، تهران، مرکز همایش های بین المللی.
- قاسمی، علی، و نامدار، ندا. (۱۳۹۴). « تأثیر ویژگی های هیأت مدیره بر کیفیت گزارشگری مالی در شرایط وجود و نبود عدم تقارن اطلاعاتی ». سومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت و حسابداری، تهران، مرکز همایش های بین المللی.
- مران جوری، مهدی، علی خانی، مرضیه. (۱۳۹۳). « افشای مسئولیت های اجتماعی و راهبری شرکتی ». بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۱، شماره ۳.
- همتی، حسن، معین الدین، محمود و مظفری شمسی، مریم. (۱۳۸۹). « بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی ». حسابداری مالی، دوره ۲، شماره ۷، صص: ۴۸-۲۳.
- Camelia, I. L, Chirăța, C & Cornelia.(2012)."Intellectual Capital Research through Corporate Social Responsibility: (Re) Constructing the Agenda". World Academy of Science, Engineering and Technology. International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering Vol:6, No:4.
- Cho, CH.(2007)."Organisations Legitimacy and the Strategic use of accounting information Three Studies Related to social and environmental disclosure". Orlando, Florida. Spring Term.
- Dadashinasab. M, Sofian. S, Ali Minaei. B & Dadashinasab. A.(2014). "Intellectual Capital Measurement Models: Literature Review of Market Capitalization Methods (MCM)". International Research Journal of Applied and Basic Sciences. Vol, 8 (7).PP:921-925.
- Djamil.A. B, Razafindrambinina. D, Tandans. C.(2013)."The Impact of Intellectual Capital on a Firm's Stock Return: Evidence from Indonesia". Journal of Business Studies Quarterly, Vol 5, No 2.pp:176-183.
- Ibikunle. J, Chiedu oba. V, Nwifo. C.(2013). "Determinants of intellectual capital disclosure in Nigeria".Journal of CECONOMICA.Vol.9. No. 6.pp: 195-206.

- Latif. M, Shoukat Malik, M & Aslam, S.(2012)."Intellectual Capital efficiency and corporate performance in developing countries: A Comparison between islamic and conventional banks of Pakistan.Interdisciplinaty".Journal of contemporary research in business.VOL.4. NO.1.PP: 405-420.
- Li. J. Pike. R. Haniffa. R.(2007)."Intellectual Capital Disclosure in Knowledge Rich Firms:The Impact of Market and Corporate Governance Factors". Working Paper. No 07/06.PP: 1-30.
- Lim, l,l,k. and Dallimore, p.(2004). "Intellectual capital : management attitudes in Service Industries". Journal of Intellectual capital, Vol. 5, No. 1, pp. 181-194.
- Maditinos.D, Chatzoudes. C, Tsairidis.C, Theriou.G.(2010)."The impact of intellectual capital on firms market value and financial performance". MIBES .pp:433-447.
- Musibah, Anwar Salem, Wan Sulaiman Bin, Wan Yusoff Alfattani.(2013). "Impact of Intellectual Capital on Corporate Social Responsibility Evidence from Islamic Banking Sector in GCC". International Journal of Finance and Accounting, 2(6): 307-311 DOI: 10.5923/j.ijfa.20130206.02
- Nirwanto, Mirza.Zulaikha. Rahardja, H.(2011)."Corporate social responsibility disclosure and its relation on institutional ownership: Evidence from public listed companies in Malaysia 2008-2010".
- Nuryaman. (2015). "The Influence of Intellectual Capital on The Firm's Value with The Financial Performance as Intervening Variable". Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 211, 25 November 2015, Pages 292–298.
- Scott, W.R.(2000). "Financial Accounting Theory, 2nd ed", Prentice-Hall, Upper Saddle River, NJ, pp. 104-110.
- Taliyang S M , Abdul Latif R & Mustafa N H.(2011). "The Determinates of Intellectual Capital Disclosure among Malaysian Listed Companies". International Journal of Management and Marketing Research.Vol.4. No.3. PP: 25-33.

The impact of voluntary disclosure of intellectual capital on corporate social responsibility disclosure level

Majid Azimi Janeshme¹ and Ahmad Hemati^{2*}

1 Director of Islamic Azad University, Mobarakeh Branch and faculty member, Higher Behesht Institute of Higher Education, Isfahan, Iran.

2 Master of Accounting, Higher Education Institute of Eshtehad Beheshti, Isfahan, Iran
(Responsible author) Ahmadhemati69@gmail.com

Abstract

In this study, the impact of voluntary disclosure of intellectual capital on corporate social responsibility disclosure level in listed companies among Tehran Stock Exchange has been studied. According to the Ibikunle et al (2013), Li and Haniffa (2007) and Pourali and Hajjam (2014) researches, disclosure of cases to determine the various aspects of intellectual capital and social responsibility of companies, defining and exposing them as artificial variables studied respectively. Information required to measure variables of the financial statements and the reports of the board of directors of companies, was collected and analyzed. In the course of this study, 64 companies through rational and systematic sampling, for the period of ten years (since the beginning of 2006 until the end of 2015), the choice of statistical tests on data extracted from them was necessary. The results using multiple linear regression, using panel data and fixed effects approach, stating hypothesis and explain it to expose different aspects of intellectual capital on the disclosure of social responsibility has a positive and significant effect that results in compliance with the findings of Camellia et al (2012).

Keywords: Intellectual capital, intellectual capital dimensions, intellectual capital voluntary disclosure, social responsibility disclosure.

JEL classification: C21-C11.